

IV

(Pranešimai)

EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJŲ, ĮSTAIGŲ IR ORGANŲ PRANEŠIMAI

TARYBA

Tarybos ir Komisijos parengta darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ įgyvendinimo 2010 m. pažangos bendra ataskaita ⁽¹⁾

(2010/C 117/01)

1. ĮVADAS

Švietimas ir mokymas – labai svarbi Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo darbotvarkės dalis ir vienas svarbiausių tolesnės veiklos, atsižvelgiant į 2020 m. tikslus, elementų. Siekiant skatinti augimą ir darbo vietų kūrimą, teisingumą ir socialinę įtrauktį, itin svarbu sukurti gerai veikiančią vadinamąją „žinių trikampį“, kurį sudaro švietimas, moksliniai tyrimai ir inovacijos, bei padėti visiems piliečiams tobulinti įgūdžius. Dėl ekonomikos nuosmukio šie ilgalaikiai uždaviniai yra dar svarbesni. Valstybės ir privatieji biudžetai patiria didelių sunkumų, naikinamos esamos darbo vietos, o naujoms darbo vietoms dažnai būtina kitokia ir aukštesnė kvalifikacija. Todėl švietimo ir mokymo sistemos turėtų tapti daug atviresnės ir labiau atitinkanti piliečių, darbo rinkos ir plačiosios visuomenės poreikius.

Nuo 2002 m. politinis bendradarbiavimas Europos lygiu švietimo ir mokymo srityse ⁽²⁾ buvo itin naudingas atskirų šalių švietimo reformoms ir besimokančiųjų bei specialistų judumui visoje Europoje. Atsižvelgdama į tai ir visapusiškai gerbdama valstybių narių atsakomybę už savo švietimo sistemas, Taryba 2009 m. gegužės mėn. patvirtino Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginę programą („ET 2020“) ⁽³⁾.

Šioje ketvirtojoje bendroje ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama pažangai, padarytai siekiant sutartų švietimo ir mokymo tikslų 2007–2009 m. laikotarpiu. Ji grindžiama išsamiau nacionalinių ataskaitų ir veiklos rezultatų vertinimu pagal tam tikrus rodiklius ir vidutinių Europos rezultatų orien-

tacinius lygius („lyginamuosius standartus“) ⁽⁴⁾. Daugiausia dėmesio skiriama 2006 m. Rekomendacijos dėl bendrųjų gebėjimų įgyvendinimui ⁽⁵⁾. Tačiau joje taip pat apžvelgtas nacionalinių mokymosi visą gyvenimą strategijų kūrimas ir reformos, kurių imtasi siekiant profesinį mokymą padaryti patrauklesnį ir labiau atitinkantį darbo rinkos poreikius bei modernizuoti aukštąjį mokslą.

Ataskaitoje taip pat atsižvelgiama į nustatytus naujus uždavinius, visų pirma susijusius su iniciatyva „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ ⁽⁶⁾. Nors valstybių narių ataskaitose specialiai nenagrinėta, kaip švietimo ir mokymo sistemos turėtų reaguoti į ekonomikos nuosmukį, svarbiausi jose nagrinėjami klausimai – ypač gebėjimais grindžiamo metodo įgyvendinimo pažanga ir profesinio mokymo bei aukštojo mokslo modernizavimas – yra itin svarbūs siekiant, kad Europa sėkmingai atsigauntų po ekonomikos krizės.

Išryškėjo šios tendencijos ir problemos:

- 1) Esama bendro veiklos rezultatų ES švietimo ir mokslo srityje pagerėjimo. Tačiau dauguma 2010 m. lyginamųjų standartų nebus įgyvendinti laiku, o itin svarbus raštingumo rezultatų lyginamojo standarto atveju padėtis faktiškai blogėja. Norint įgyvendinti šiuos lyginamuosius standartus, reikės veiksmingesnių nacionalinių iniciatyvų. Ekonomikos nuosmukis ir demografinės problemos išryškina tai, jog būtina nedelsiant imtis reformų, tuo pačiu tęsiant investicijas į švietimo ir mokymo sistemas, kad būtų įveiktos esminės ekonominės ir socialinės problemos.

⁽¹⁾ Pateikiama kartu su dviem Komisijos tarnybų darbiniais dokumentais: Dok. 15897/09 ADD 1 (įgyvendinimo Europos ir nacionaliniais lygiais analizė) ir dok. 16646/09 ADD 1 (2009 m. rodikliai ir lyginamieji standartai).

⁽²⁾ OL C 142, 2002 6 14, p. 1.

⁽³⁾ OL C 119, 2009 5 28, p. 2.

⁽⁴⁾ SEC(2009) 1598 ir SEC(2009) 1616.

⁽⁵⁾ OL L 394, 2006 12 30, p. 10.

⁽⁶⁾ COM(2008) 868.

- 2) Nemažai šalių jau pradėjo reformas, kurioms naudojama bendrųjų gebėjimų sistema. Gera pažanga padaryta pritaikant mokyklų mokymo programas. Tačiau dar yra nemažai darbo siekiant skatinant mokytojus tobulinti kvalifikaciją, atnaujinti vertinimo metodus ir įdiegti naujus mokymo organizavimo novatoriškoje mokyklų aplinkoje būdus. Sunkiausia yra užtikrinti, kad novatoriška metodika būtų naudinga visiems besimokantiejiems, įskaitant nepalankioje padėtyje esančius asmenis, profesinių įstaigų mokinius ir besimokančius suaugusiuosius.
- 3) Neišspręstos problemos tebėra mokymosi visą gyvenimą programų įgyvendinimas per formalųjį, neformalųjį mokymąsi ir savišvietą ir judumo didinimas. Švietimas ir mokymas, įskaitant universitetus, turėtų tapti atviresnis ir labiau atitikti darbo rinkos ir plačiosios visuomenės poreikius. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti švietimo ir mokymo bei darbo rinkos partnerysčių kūrimuisi.

2. BENDRIEJI GEBĖJIMAI

Europos bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų metmenyse ⁽⁷⁾ nustatyti ir apibrėžti 8 bendrieji gebėjimai, būtini asmeniniams rezultatams pasiekti, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai ir užimtumui žinių visuomenėje:

- 1) bendravimas gimtąja kalba;
- 2) bendravimas užsienio kalbomis;
- 3) matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai gamtos mokslų ir technologijų srityse;
- 4) skaitmeninis raštingumas;
- 5) mokymasis mokytis;
- 6) socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;
- 7) iniciatyva ir verslumas;
- 8) kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Pirminis švietimas ir mokymas turėtų padėti išugdyti šiuos bendruosius gebėjimus tiek, kad visi jaunuoliai, įskaitant esančius nepalankioje padėtyje, turėtų pasirengimą tolesniam mokymuisi ir darbui. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas turėtų suteikti realių galimybių visiems suaugusiems visą gyvenimą ugdyti ir atnaujinti bendruosius gebėjimus.

2.1. Mokymo programų reformų pažanga

Visoje ES esama aiškios tendencijos vadovautis gebėjimais grindžiamo mokymo ir mokymosi bei mokymosi rezultatais grindžiamo metodo. Tam didelės įtakos turėjo Europos bendrųjų gebėjimų metmenys. Kai kuriose šalyse tai buvo itin svarbu politikos reformai.

Ypač didelė pažanga padaryta pertvarkant mokyklų mokymo programas. Tradicinių mokomųjų dalykų, pavyzdžiui, gimtosios kalbos, užsienio kalbų ar matematikos ir gamtos mokslų, mokoma vadovaujantis tarpdisciplininio požiūriu, daugiau dėmesio skiriant ne vien žinių, bet ir įgūdžių vystymui bei teigiamų nuostatų ugdymui, taip pat didesniam žinių pritaikymui „realiame gyvenime“. Mokymo programose vis svarbesni tampa įvairiose srityse aktualūs bendrieji gebėjimai. Atsižvelgiant į prastus daugelio valstybių narių rezultatus, gautus atlikus 2006 m. PISA tyrimą, keletoje šalių buvo parengtos strategijos arba veiksmų planai, siekiant gerinti pagrindinių įgūdžių, ypač skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų, lygį.

2.2. Būtina toliau gerinti mokymosi proceso organizavimą mokyklose

Nors pradėta keisti mokyklų programas, vien to nepakanka. Pagal gebėjimais grindžiamą metodą ugdomi įgūdžiai bei nuostatos, reikalingi tinkamai pritaikyti žinias, taip pat teigiamos nuostatos dėl tolesnio mokymosi, kritinis mąstymas ir kūrybiškumas. Tai yra rimta mokymosi proceso organizavimo problema, ir iš esmės priklauso nuo mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijos. Tam taip pat reikia aiškesnės mokyklų atsakomybės už mokinių parengimą tolesniam mokymuisi – tai turėtų būti vienas svarbiausių mokyklos uždavinių.

2.2.1. Praktinis įvairiose srityse aktualių bendrųjų gebėjimų pritaikymas

Aktyviai vykdoma veikla, siekiant aprūpinti mokyklas naujomis technologijomis ir užtikrinti pagrindinių IRT įgūdžių lavinimą ugdamas skaitmeninį raštingumą. Tačiau vis daugiau jaunuolių IRT įgūdžius įgyja savišvietos būdu, o tokiems dalykams, kaip kritinis mąstymas naudojant naujas technologijas ir medijas, informuotumas apie riziką ir etiniai bei teisiniai aspektai, skirta mažiau dėmesio. Kadangi IRT įgūdžiai tampa vis aktualesni kasdieniame gyvenime, šiems klausimams mokant ir mokantis turėtų būti skiriama daugiau dėmesio. Reikėtų geriau išnaudoti naujųjų technologijų potencialą skatinant naujoves, kūrybiškumą ir naujas partnerystes, taip pat pritaikant mokymą individualiems poreikiams.

Mokymosi mokytis gebėjimai taip pat numatyti daugelyje mokymo programų, tačiau mokykloms ir mokytojams reikia daugiau paramos šių gebėjimų ugdymą sistemingai įtraukti į mokymo ir mokymosi procesus ir visoje mokykloje propaguoti mokymosi etosą. Novatoriški metodai, pavyzdžiui, asmeniniai mokymosi planai ir tyrimais grindžiamas mokymasis, gali būti naudingi ypač tiems, kuriems lig šiol nesisekė mokytis.

⁽⁷⁾ Žr. 5 išnašą.

Panašiai ir ugdant socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvumą ir verslumą bei kultūrinį sąmoningumą – svarbu neapsiriboti vien žinių perdavimu. Besimokantiejiems reikia daugiau galimybių imtis iniciatyvos, taip pat mokytis mokyklose, kurios yra atviros darbo, savanoriškos veiklos, sporto ir kultūros sferoms. Šie gebėjimai yra itin svarbūs, siekiant išugdyti inovacijoms reikiamus gebėjimus ir sudaryti besimokančiųjų, kurie yra iš migrantų ir / arba yra nepalankioje padėtyje esančių šeimų, integracijos galimybes. Atsižvelgiant į šį kontekstą, svarbu, kad mokyklos taptų atviros informavimo veiklai su darbdaviais, jaunimo grupėmis, kultūros veikėjais ir pilietine visuomene.

Daugėja verslumo skatinimo užmezgant partnerystę su įmonėmis arba kuriant mažas besimokančiųjų valdomas įmones pavyzdžių. Patirtis, kuria pasidalyta, rodo, kad tai reikia papildyti veikla, kuria mokyklose būtų skatinamas iniciatyvumas, kūrybiškumas ir naujovės.

2.2.2. Mokytojų ir mokyklų vadovų švietimas

Mokymo ir vadovavimo mokyklai kokybė – svarbiausias iš vidinių mokyklos veiksmų, kuriuo galima paaiškinti mokinių veiklos rezultatus.

Pastebima, kad kai kuriose šalyse pirminiu mokytojų parengimu mokytojai ruošiami naudoti bendraisiais gebėjimais grindžiamą metodą. Tačiau didžioji dauguma mokytojų yra jau dirbantys mokytojai. Nacionalinėse ataskaitose, politikos aptarimuose nėra daug informacijos apie sistemingas pastangas atitinkamai atnaujinti jų gebėjimus.

TALIS tyrimas rodo ⁽⁸⁾, jog yra mažai paskatų mokytojams tobulinti mokymą, o jiems prieinama įprasčiausia profesinio tobulėjimo veikla nėra pati veiksmingiausia. Dauguma mokytojų pageidautų daugiau profesinio tobulėjimo galimybių (ypač specialiųjų mokymosi poreikių turinčių asmenų mokymo, IRT įgūdžių ir mokinių elgesio srityse).

Itin svarbus mokyklų vadovų profesinis tobulėjimas, nes jie turi sukurti terpę, kurioje mokiniai ir mokytojai galėtų naudotis mokyklų, kaip mokymosi bendruomenių, teikiama privalumais. Tačiau mokyklų vadovų profesinis kvalifikacijos tobulinimas privalomas tik keliose šalyse.

2.2.3. Vertinimo ir įvertinimo sistemos

Vis daugėja duomenų rodančių, jog vertinimas yra itin svarbus mokymosi veiksmingumui ir motyvacijai didinti.

Šiuo metu daugelyje šalių, bent jau bendrojo lavinimo srityje, bendriesiems gebėjimams vertinti taikomi būtiniausi standartai ir centralizuotas vertinimas.

Tačiau dabartiniai vertinimo metodai daugiausia grindžiami žiniomis ir įsiminta informacija bei jais nepakankamai atsižvelgiama į įgūdžius ir nuostatas – svarbiausią bendrųjų gebėjimų aspektą. Taip pat matyti, kad įvairiose srityse aktualių bendrųjų gebėjimų, taip pat tarpdisciplininio darbo vertinimas yra ypač sudėtingas procesas. Reikėtų toliau nagrinėti šalių, taikančių papildomą metodiką, pavyzdžiui, tarpusavio vertinimą, gebėjimų sąrašus, individualų mokymąsi ir (arba) mokyklų vertinimo planus, ir vykdančių projektus grindžiamą vertinimą, patirtį ir ja remtis.

2.3. Reikia papildomų veiksmų dėl raštingumo ir nepalankioje padėtyje esančių asmenų

Aukštas raštingumo lygis – bendrųjų gebėjimų įgijimo ir mokymosi visą gyvenimą pagrindas; taigi, jį būtina užtikrinti nuo mažumės. Todėl didžiausią susirūpinimą nuolat kelia prastėjantis skaitymo įgūdžių vertinimo rezultatai, palyginti su 2010 m. ES lyginamuoju standartu. Nepakankamas raštingumo, ypač berniukų ir migrantų, lygis yra rimta kliūtis jiems susirasti darbą ir užsitikrinti gerovę. Nors daugelyje šalių taikomos specialios priemonės, kuriomis siekiama didinti raštingumą, tačiau akivaizdu, kad būtina imtis veiksmingesnių nacionalinių veiksmų.

Nors ES lyginamasis standartas 2010 m. – pasiekti, kad 20 % sumažėtų prastai skaitančių penkiolikmečių procentinis dydis, 2000–2006 m. šis skaičius faktiškai padidėjo nuo 21,3 % iki 24,1 % ⁽⁹⁾. Mokinių iš migrantų šeimų raštingumo, matematikos ir gamtos mokslų rezultatai yra prastesni nei vietinių mokinių (PISA duomenys).

Esama aiškos tendencijos individualiai pritaikyti nepalankioje padėtyje esančių mokinių mokymąsi. Tai dažnai siejama su tikslinėmis priemonėmis, kuriomis siekiama padėti raštingumo problemų (įskaitant migrantus) ir specialiųjų švietimo poreikių turintiems asmenims bei tiems, kurie gali nebaigti mokyklos. Nepaisant to, nacionalinėse ataskaitose nurodoma, kad pažanga šioje srityje yra lėta ir kliūčių šalinimas tebėra rimta problema. Pastebimas akivaizdus skirtumas tarp šalių, kuriose specialiųjų poreikių turintys mokiniai mokosi drauge su kitais, ir tų, kuriose jie mokosi atskirai: specialiųjų poreikių turinčių mokinių, kurie mokosi atskirai, procentas, palyginti su bendru mokinių skaičiumi privalomojo mokymo įstaigose įvairiose šalyse svyruoja nuo 0,01 % iki 5,1 % (ES vidurkis – 2,1 %).

⁽⁸⁾ OECD 2009.

⁽⁹⁾ 2009 m. PISA tyrimo rezultatai bus pateikti 2010 m. gruodžio mėn.

Daugelyje šalių kaip strategija pradedamos taikyti programos, specialiai skirtos pagrindinių įgūdžių, ypač raštingumo ir mokėjimo skaičiuoti, įgijimui ankstyvame amžiuje. Kai kuriais atvejais šias programas papildo sistemingas ankstyvas mokymosi problemų nustatymas ir atitinkamai teikiama pagalba, kad mokiniai neatsilikėtų, arba programos, kuriomis siekiama skatinti domėjimąsi užsienio kalbomis, matematika ir gamtos mokslais.

Paprastai specialios priemonės, skirtos nepalankioje padėtyje esančių grupių poreikiams patenkinti, yra panašios, tačiau kai kuriose šalyse sukurta bendra teisinė sistema, įskaitant teisėmis grindžiamus teisės aktus, tiek įprastai besimokantiems asmenims, tiek tam tikroms tikslinėms grupėms.

2.4. Poreikis stiprinti bendruosius gebėjimus profesinio mokymo ir suaugusiųjų mokymosi srityse

Profesinio mokymo programose gebėjimams tradiciškai skiriama daugiau dėmesio nei bendrojo lavinimo programose. Tačiau visiems Europos metmenyse apibrėžtiems bendriesiems gebėjimams daugumos šalių profesinio mokymo sistemose mažiau sistemingai skiriamas dėmesys nei bendrojo lavinimo sistemose. Visų pirma daugiau dėmesio reiktų skirti bendravimui užsienio kalbomis ir įvairiose srityse aktualiams bendriesiems gebėjimams, kurie, atsižvelgiant į darbo rinkos raidą ir visuomenės poreikius, tampa vis svarbesni. Ši problema susijusi su mokymo programomis, mokymo ir mokymosi metodais, taip pat profesijos mokytojų ir instruktorių rengimu.

Dauguma šalių akcentuoja veiksmingos suaugusiųjų mokymosi sistemos svarbą. Tikslas – padėti suaugusiesiems įgyti darbo rinkai tinkamų įgūdžių, gerinti socialinę integraciją ir pasirengimą aktyviam senėjimui.

Padaryta tam tikra pažanga didinant besimokančių suaugusiųjų skaičių, tačiau ji nėra pakankama 2010 m. lyginamajam standartui, t. y. 12,5 %, pasiekti. 2008 m. 9,5 % 25–64 m. amžiaus europiečių teigė dalyvavę mokymuose keturių savaičių laikotarpiu iki apklausos pradžios; pastebima, kad aukštos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimas mokymuose apytikriai penkis kartus aktyvesnis nei žemos kvalifikacijos suaugusiųjų.

77 mln. (beveik 30 %) 25–64 m. amžiaus europiečių turi tik pagrindinį išsilavinimą.

Suaugusiųjų bendrųjų gebėjimų lavinimo paramos priemonės, be kita ko, yra nauji ir peržiūrėti teisės aktai, geresnės mokymo paslaugos ir valdymas bei specialios finansavimo priemonės. Vadovaujantis Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planu ⁽¹⁰⁾,

dėmesys skiriamas raštingumui, kalboms ir skaitmeniniam raštingumui, tai ypač pasakytina apie žemos kvalifikacijos ir (arba) bedarbių suaugusiųjų ir imigrantų mokymą. Taikomos „antros galimybės“ programos, pagal kurias galima įgyti vidurinį išsilavinimą. Kartais raštingumas ir mokėjimas skaičiuoti taip pat įtraukti į profesinės pakraipos kursus. Sėkmę iš esmės lemia tokių priemonių derinimas su orientavimu ir formaliojo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimu.

Tačiau taip pat ne mažiau svarbu užtikrinti, kad suaugusiųjų mokymas apimtų visų bendrųjų gebėjimų lavinimą, užuot buvęs sutelktas į atskirų gebėjimų, pavyzdžiui, raštingumo ar specialiųjų profesinių įgūdžių ugdymą. Suaugusiųjų mokymo paslaugos taip pat turėtų būti teikiamos visų kvalifikacijų asmenims, įskaitant žemos kvalifikacijos, specialiųjų mokymosi poreikių turinčius ir vyresnio amžiaus asmenis. Atitinkamai turėtų būti keliama suaugusiųjų švietimo darbuotojų kvalifikacija.

3. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ STRATEGIJOS IR PRIEMONĖS

3.1. Mokymasis visą gyvenimą – prigijusi sąvoka

Visos ES šalys pripažįsta mokymąsi visą gyvenimą („nuo gimimo iki mirties“) kaip vieną svarbiausių ekonomikos augimo, užimtumo ir socialinės įtraukties veiksnių. Šioje srityje svarbus aspektas yra mokyme dalyvaujančių 4–64 m. amžiaus asmenų skaičius, kuris didėja beveik visose ES šalyse ⁽¹¹⁾.

Daugumoje šalių patvirtintos išsamios mokymosi visą gyvenimą strategijos. Daug pastangų skirta priemonėms, kuriomis skatinami lankstūs mokymosi būdai, apimančys įvairias švietimo ir mokymo sistemų dalis, sukurti.

Pradedamas itin svarbus Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) įgyvendinimo etapas. Dauguma šalių daro didelę pažangą kurdamos nacionalines kvalifikacijų sąrangas, apimančias visų lygių ir rūšių švietimą ir mokymą, ir siekdamas jas susieti su EKS iki 2010 m. Tai susiję su platesniu mokymosi rezultatų panaudojimu siekiant apibrėžti ir apibūdinti kvalifikacijas ir įteisinginti neformalųjį mokymąsi bei savišvietą.

Taip pat imtasi priemonių toliau plėtoti orientavimo visą gyvenimą sistemas, ypač tas, kurios yra skirtos suaugusiesiems. Tačiau vis dar būtina geriau koordinuoti įvairias orientavimo sistemas, siekiant, be kita ko, padėti jaunuoliams užbaigti mokymąsi ir pareiti į darbo rinką.

3.2. Įgyvendinimas tebėra problema

Mokymosi visą gyvenimą strategijų įgyvendinimas ir tolesnis plėtojimas tebėra svarbi problema. Vos kelios strategijos yra nuoseklios ir išsamios, o kai kurios vis dar sutelktos į specifinius sektorius arba pritaikytos tikslinėms grupėms, o ne visam gyvenimui. Kad strategijos būtų veiksmingos, jos turi būti skirtos pakankamai ilgiems laikotarpiams, sudaryti mokymosi galimybes įvairaus amžiaus asmenims ir būti peržiūrimos bei toliau

⁽¹⁰⁾ COM(2007) 558 ir OL C 140, 2008 6 6, p. 10.

⁽¹¹⁾ Žr. SEC(2009) 1616, 1 skyrius, 1.2. grafiką.

plėtojamos. Siekiant didinti strategijų aktualumą ir poveikį bei skatinti pavienius asmenis mokytis, reikia, kad aktyviau dalyvautų suinteresuotieji subjektai ir būtų glaudžiau bendradarbiuojama ne vien su švietimo ir mokymo politikos sektoriais. Viena iš pagrindinių problemų esant dabartinei ekonomikos krizei – tinkamų mechanizmų, pagal kuriuos būtų strategiškai panaudojami riboti ištekliai, be kita ko, atsižvelgiant į naujus ir besiformuojančius įgūdžių poreikius, stoka.

4. PROFESINIS MOKYMAS

4.1. Patrauklumo ir kokybės klausimo sprendimas

Imtasi priemonių dėl svarbiausio Kopenhagos proceso tikslo – didinti profesinio mokymo sistemų patrauklumą ir kokybę – pirmiausia įgyvendinant kokybės užtikrinimo sistemas pagal neseniai priimtą rekomendaciją dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos⁽¹²⁾. Tai yra daugumos ES šalių prioritetas. Daugiausia dėmesio skiriama profesijos mokytojų profesionalumo didinimui. Siekdamos, kad profesinis mokymas būtų lankstesnis ir labiau atitiktų besimokančiųjų bei verslo sektoriaus poreikius, šalys vis dažniau naudoja modulius.

4.2. Profesinis mokymas turi labiau atitikti poreikius

Kaip nurodyta iniciatyvoje „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“, pagrindinės problemos tebėra neišspręstos. Įgūdžių lygio ir darbo vietai užimti keliamų reikalavimų neatitikimas greičiausiai didės iki 2020 m., jei profesinio mokymo sistemos negali greičiau ir lanksčiau reaguoti į numatytą kvalifikacijos ir įgūdžių poreikių didėjimą.

Siekiant, kad profesinis mokymas labiau atitiktų darbo rinkos poreikius, mokymas mokykloje vis dažniau papildomas mokymu darbo vietoje. Kai kurios šalys, kuriose toks mokymas neturi tvirtų tradicijų, diegia naujas pameistrystės programas ir bendradarbiauja su socialiniais partneriais planuodamos ir atnaujinamos profesinį mokymą. Tačiau tam, kad profesinio mokymo sistemos prisitaikytų prie kintančių darbo rinkos poreikių, itin svarbu palaikyti dar glaudesnius ryšius su verslo pasauliu ir toliau plėtoti mokymąsi darbo vietoje. Taip pat reikia daugiau pastangų veiksmingoms įgūdžių poreikių prognozavimo priemonėms sukurti.

Vis daugiau dėmesio skiriama galimybių iš profesinio mokymo pereiti į aukštąjį mokslą sudarymui, tačiau šioje srityje reikia spartesnės pažangos. Besimokantiems profesinio mokymo įstaigose vis dar reikia patrauklesnių kvalifikacijos perspektyvų ir judumo galimybių, taip pat geresnės paramos, tam pasitelkiant orientavimą ir kalbų mokymą.

5. AUKŠTOJO MOKSLO MODERNIZAVIMAS

5.1. Pasiiekta tam tikra pažanga gerinant galimybes įgyti aukštąjį išsilavinimą ir diversifikuojant finansavimą

Politiiniu lygiu vis aiškiau suprantama, kad suteikti galimybę netradiciniais būdais besimokantiems asmenims įgyti aukštąjį išsilavinimą yra itin svarbu siekiant įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą idėją. Daugelis šalių ėmėsi priemonių, be kita ko, finansinių paskatų, kad padidėtų prastesnės socialines ir ekonomines sąlygas turinčių studentų skaičius.

Europoje aukštąjį (t. y. trečiosios pakopos) išsilavinimą turi 24 % suaugusiųjų (25–64 m.), o tai yra daug mažiau nei JAV ar Japonijoje (40 %).

Didinama aukštojo mokslo įstaigų pajamų šaltinių, tarp kurių dominuojantis yra mokestis už mokslą, diversifikacija. Taip pat vis dažniau pasitelkiamos rezultatais grindžiamos sutartys ir didėja konkurencija tarp aukštojo mokslo įstaigų, be kita ko, dėl valstybinio finansavimo.

5.2. Investavimas į mokymąsi visą gyvenimą ir mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikimas tebėra problema

Tiek valstybės, tiek privačiojo investavimo į aukštąjį mokslą didinimas tebėra problema, ypač esant ekonomikos krizei. Kai kurių ES šalių iniciatyvos didinti išteklius aukštajam mokslui ir juos tikslingai skirstyti yra vertinamos palankiai; reikėtų tęsti diversifikavimą, siekiant surinkti daugiau papildomų lėšų. Taip pat reikėtų didinti investicijų veiksmingumą, sustiprinant kokybės užtikrinimo mechanizmus, kartu vykdant tvirtesnę bendradarbiavimą, kaip numatyta strateginėje programoje „ET 2020“.

Struktūrinis ir kultūrinis nelankstumas ir toliau yra didžiausia kliūtis siekiant sustiprinti aukštojo mokslo vaidmenį tęstinio dirbančių asmenų profesinio ar asmeninio tobulėjimo srityje. Aukštojo mokslo įstaigoms turėtų būti teikiamos paskatos, skirtos lankstesnėms studijų programoms parengti, lankstesnei paskaitų lankymo tvarkai nustatyti ir ankstesnio mokymosi pripažinimui plėtoti. Aukštasis mokslas turėtų būti glaudžiai susijęs su bendrų nacionalinių kvalifikacijų sąrangų rengimu.

Itin svarbus dalykas yra didesnė universitetų autonomija ir geresnis valdymas bei atskaitomybė, kad jie galėtų suteikti galimybę mokytis visiems, ypač netradiciniais būdais besimokantiems asmenims, ir galėtų diversifikuoti pajamas. Universitetų ir verslo įmonių partnerystės⁽¹³⁾ gali sukurti tinkamas sąlygas tam, kad padidėtų privačiojo sektoriaus investicijų dalis iš įmonių ir – kaip numatyta iniciatyvoje „Nauji gebėjimai

⁽¹²⁾ OL C 155, 2009 7 8, p. 1.

⁽¹³⁾ COM(2009) 158.

naujoms darbo vietoms“ – gali padėti universitetams rengti darbo rinkos ir studentų poreikius labiau atitinkančias studijų programas ir kvalifikacijas.⁽¹⁴⁾

6. TOLESNI VEIKSMAI

6.1. Bendradarbiavimo ES skatinimas. Naujos strateginės programos įgyvendinimas

Šioje 2010 m. bendroje ataskaitoje užfiksuota padaryta pažanga ne vienoje svarbioje srityje ir parodyta, kaip bendradarbiavimas Europoje prisidėjo prie nacionalinių reformų⁽¹⁵⁾. Tačiau ataskaitoje taip pat įvardytos svarbios problemos, būtent susijusios su visapusišku bendrųjų gebėjimų metmenų įgyvendinimu ir švietimo bei mokymo prieinamumo didinimu bei užtikrinimu, kad jie geriau atitiktų poreikius, o tam reikia tolesnių veiksmų politikos srityje tiek Europos, tiek nacionaliniu lygiu.

Strateginėje programoje „ET 2020“ numatytos šių problemų sprendimo priemonės. Tolesnė veikla šioje srityje turėtų būti viena iš 2009–2011 m. (pirmajam „ET 2020“ darbo ciklui) specialiai numatytų prioritetinių darbo sričių, susijusių su iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ ir ES jaunimo strategijos įgyvendinimu⁽¹⁶⁾.

6.2. Bendrieji gebėjimai visiems, pasitelkiant mokymąsi visą gyvenimą

Daugelis šalių reformuoja mokymo programas, pirmiausia mokyklų, nuosekliai remdamosi Bendrųjų gebėjimų metmenimis. Tačiau reikia kurti ir plačiau įgyvendinti novatoriškus mokymo ir mokymosi metodus, siekiant užtikrinti, kad kiekvienas pilietis galėtų pasinaudoti kokybiško mokymosi visą gyvenimą galimybėmis.

- Reikia daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad bendruosius gebėjimus įgytų tie asmenys, kuriems iškilęs mokyklos nebaigimo ir socialinės atskirties pavojus. Reikėtų toliau telkti esamas pastangas teikti papildomą finansavimą nepalankioje padėtyje esantiems besimokantiems asmenims, tenkinti specialiuosius švietimo poreikius bendrojo lavinimo mokyklose ar nustatyti tikslingas priemones, kuriomis būtų siekiama užkirsti kelią mokyklos nebaigimo reiškiniui. Didžiausio susirūpinimo priežastis – didėjantis nepakankamai gebančių skaityti asmenų skaičius. Būtina imtis visapusiškų veiksmų tiek nacionaliniu, tiek Europos lygiu, apimančių visus mokymosi lygius, nuo ikimokyklinio ugdymo iki profesinio ir suaugusiųjų mokymo.
- Taip pat reikia papildomų veiksmų siekiant parengti mokymo ir vertinimo metodus, atitinkančius gebėjimais grindžiamą metodą. Valstybės narės ir Komisija aktyviai imsis priemonių šioms klausimams spręsti pagal strateginę programą „ET 2020“. Besimokantys asmenys turėtų ne vien įgyti žinių, bet ir tinkamus įgūdžius bei nuostatas. Ypatingų

pastangų reikia įvairiose srityse aktualių bendrųjų gebėjimų ugdymui, kurie yra labai svarbūs siekiant didesnio kūrybiškumo ir novatoriškumo ir sėkmės darbo rinkoje bei visuomenėje plačiąja prasme.

- Tęstinio visų mokytojų, instruktorių bei mokyklų vadovų profesinio tobulėjimo programos turi sudaryti jiems sąlygas įgyti pedagoginės ir kitos kompetencijos, reikalingos naujai veiklai pagal šį metodą. Taip pat labai svarbu, kad mokytojo profesija taptų patrauklesnė ir geriau remiama.
- Reikia tobulinti tuos gebėjimus, kurie yra reikalingi tolesniam mokymuisi ir darbo rinkai ir kurie dažnai yra tarpusavyje glaudžiai susiję. Tai reiškia, kad bendraisiais gebėjimais grindžiamą metodą reikia toliau plėtoti ne tik mokyklose, bet ir suaugusiųjų bei profesinio mokymo srityse, siejamose su Kopenhagos procesu, ir užtikrinti, kad aukštojo mokslo rezultatai geriau atitiktų darbo rinkos poreikius. Tai taip pat reiškia, kad reikia plėtoti įvairiose srityse aktualių gebėjimų, įgūdžių ir nuostatų, kurie yra reikalingi siekiant gauti darbą ar tęsti mokymąsi, vertinimo ir patvirtinimo būdus. Būtina rasti „bendrą kalbą“ švietimo / mokymo ir darbo sferoms, kad piliečiams ir darbdaviams būtų lengviau matyti, kaip bendrieji gebėjimai ir mokymosi rezultatai tinka užduotims ir profesijoms. Be to, tai dar labiau padidintų piliečių profesinį ir geografinį judumą.

6.3. Platesnis partnerystės metodo naudojimas

Siekiant didinti piliečių gebėjimus ir padėti jiems pasirengti ateičiai, būtina, kad švietimo ir mokymo sistemose taptų dar atviresnės ir labiau atitiktų „realaus pasaulio“ poreikius.

- Visais lygiais reikėtų stiprinti švietimo ir mokymo įstaigų partnerystę su kitais sektoriais, ypač su darbo rinka. Tokia partnerystė suburtų švietimo ir mokymo specialistus, verslo įmones, pilietinės visuomenės organizacijas, nacionalines ir regionines valdžios institucijas bendroms užduotims mokymosi visą gyvenimą srityje. Tokia partnerystė taip pat suteiktų naujų judumo mokymosi tikslais galimybių.
- Reikia daugiau paskatų aukštojo mokslo įstaigoms, kad jos sudarytų daugiau galimybių mokyti netradiciniais būdais besimokantiems asmenims ir nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupėms, be kito, pasitelkdamas partnerystę su kitų sričių subjektais.
- Besimokantiems asmenims turėtų būti suteikta daugiau ir geresnių galimybių įgyti praktinės patirties ir žinių profesinio, pilietinio ir kultūrinio gyvenimo srityse. Todėl mokymuisi darbo vietoje, pameistrystei ir savanoriškai veiklai turėtų būti teikiama daugiau svarbos ne tik profesinio ir suaugusiųjų švietimo srityse, bet ir mokyklose bei aukštojo mokslo įstaigose.

⁽¹⁴⁾ Žr. Eurobarometer Nr. 260.

⁽¹⁵⁾ Taip pat žr. SEC(2009) 1598.

⁽¹⁶⁾ COM(2009) 200.

— Rengiant ir įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą strategijas, reikėtų įtraukti suinteresuotuosius subjektus ir mokymo paslaugų teikėjus bei bendradarbiauti ne vien švietimo ir mokymo, bet ir kitų politikos sektorių atstovais.

6.4. Mokymo ir švietimo svarba ES strategijoje po 2010 m. („ES 2020“)

Siekiant įveikti ekonomikos krizę, itin svarbu tikslingai didinti investicijas į švietimą ir mokymą nacionaliniu ir Europos lygiu, kurios būtų ilgalaikių struktūrinių reformų dalis ir kuriomis būtų siekiama sumažinti tiesioginį socialinį krizės poveikį. Europos sėkmė konkuruojant pasaulyje labiau nei bet kada anksčiau priklauso nuo jos piliečių įgūdžių ir novatoriškumo bei greito perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ir žinių ekonomikos.

Būtina didinti švietimo ir mokymo, kuris yra žinių trikampio dalis, svarbą. Inovacijos ir augimas bus silpni, jei jie nebus plačiai grindžiami žiniomis, įgūdžiais ir gebėjimais, kuriais nuo ankstyvo amžiaus skatinami talentai ir kūrybiškumas ir kurie tobulinami visą gyvenimą.

Siekiant, kad visi asmenys įgytų įgūdžių, būtinų ne tik darbo rinkai, bet ir socialinei įtraukčiai bei aktyviam pilietiškumui, itin svarbu kokybišku švietimu ir mokymu užtikrinti mokymosi visą gyvenimą ir judumo galimybes. Strateginė programa „ET 2020“, kartu su iniciatyva „Nauji įgūdžiai naujoms darbo vietoms“ atliks vieną iš svarbiausių vaidmenų sprendžiant prioritetines problemas, kurios yra svarbiausi būsimos strategijos „ES 2020“ klausimai.